

ZAJEDNIČKE AKTIVNOSTI U POPULARIZACIJI ASTRONOMIJE

A. ZORKIĆ

Astronomski magazin

E-mail: zorkic@astronomija.co.rs

Postoje aktivnosti u oblasti popularizacije astronomije koje su rezultat saradnje dva ili više astronomskih društava ili pak nisu vezane ni za jedno astronomsko društvo. O tim aktivnostima govori se u ovom radu.

Svako astronomsko društvo povremeno piše izveštaje o svom radu i u njima iznosi detalje o svojim aktivnostima. Međutim postoje i neke važne aktivnosti u oblasti popularizacije astronomije koje nisu striktno vezane ni za jedno astronomsko društvo, ili su pak rezultat zajedničkog delovanja više astronomskih društava. Zbog toga se dešava da neke aktivnosti u izveštajima ostanu nepomenute. U ovom radu izdvojićemo nekoliko takvih aktivnosti.

ASTRONOMSKI MAGAZIN

Astronomski magazin (AM, www.astronomija.co.rs) je elektronski časopis (*web site*) za popularizaciju astronomije i srodnih nauka. Nastao je mimo bilo kog astronomskog društva (mada je kasnije, iz birokratsko-administrativnih razloga, oformljeno AD „Lira“, Novi Sad, koje formalno i danas stoji iza časopisa). AM je pokrenut novembra 1998. godine što predstavlja prilično davnu prošlost za jedan Internet sajt. U to vreme, krajem XX veka mnogi današnji giganti Interneta poput Wikipedie, Googla itd. nisu ni postojali ili su tek bili u povoju.

Za proteklih 16 godina za AM je stekao više stotina saradnika, različitih profesija i stepena obrazovanja – od učenika srednjih škola do univerzitetskih profesora, od fizičara, astrofizičara, matematičara, biologa itd. sve do književnika i slikara. Neki su napisali tek po nekoliko članaka za AM, ali neki i preko hiljadu. Neki nisu napisali ništa, ali su na drugi način doprineli razvoju časopisa – svojim likovnim radovima, fotografijama, promocijom časopisa, obezbeđivanjem tehničke podrške i slično.

Velik broj saradnika ukazuje na značajnu ulogu AM u okupljanju i povezivanju brojnih ljubitelja astronomije i nauke uopšte i to sa područja čitave bivše

Jugoslavije. Danas taj značaj bleedi jer su se neslućeno razvile društvene mreže na Internetu, ali krajem prošlog i početkom ovog veka svako mesto na kome su se mogle razmeniti ideje i iskustva iz oblasti amaterske astronomije bilo je dragoceno.

Upravo iz ovih kontakata i uspostavljanja saradnje, poznanstava itd. iznikle su neke druge interesantne aktivnosti od kojih izdvajamo takmičenje u Mesijeovom maratonu i Astronomski kamp „Letenka“.

MESIJEOV MARATON

Prvi Mesijeov maraton u našoj zemlji organizovan je 2001. godine na Fruškoj gori u sportskom naselju Letenka. Formalno, taj maraton od početka organizuje Astronomski magazin, odn. AD „Lira“, ali zadnjih godina u organizaciju su se aktivno uključili AD „Novi Sad“ iz Novog Sada i AD „Univerzum“ iz Bačke Palanke tako da je to sada zajednički projekat ova tri astronomska društava.

U čitavom regionu jedino Hrvatska ima dužu tradiciju organizovanja Mesijeovog maratona. Značaj ovog takmičenja vidimo u doprinosu poboljšanja astronomskih osmatračkih sposobnosti naših takmičara. Dok su oni početkom protekle decenije bili inferiorni u odnosu na osmatrače iz zemalja u kojima je amaterska astronomija znatno razvijenija, danas su u najmanju ruku ravnopravni sa njima. S pravom možemo reći da su naši osmatrači ograničeni jedino instrumentima koje poseduju i koriste u astronomskim posmatranjima.

Članci o maratonima

<http://www.astronomija.co.rs/mesije>

ASTRONOMSKI KAMP „LETENKA“

Verovatno najznačajnija od svih aktivnosti od kojima govorimo je Astronomski kamp „Letenka“ koji se od 2001. organizuje na Fruškoj gori u naselju „Letenka“ (kao i Mesijeov maraton). I ovaj kamp je pokrenulo AD „Lira“, ali zadnjih sedam godina se organizovanje kampa se zasniva na saradnji više organizacija. Kamp finansijski pomažu Pokrajinski sekretarijat za nauku i tehnološki razvoj i Departman za fiziku PMF iz Novog Sada, dok čitavu organizaciju kampa drže, AD „Lira“ i AD „Novi Sad“.

Kamp se održava sredinom jula i traje od četvrtka do nedelje, zaključno. Učesnici kampa dolaze ne samo iz naše zemlje već i iz Slovačke, Slovenije, Hrvatske, Makedonije, Rumunije, itd. U kampu se okupi između 100 i 200 učesnika, a taj broj zavisi od finansijskih mogućnosti kampa i njegovih učesnika.

Za koga je kamp? Za sve koji žele ponešto iz nauke da saznaju, nauče ili da drugom prenesu svoje znanje. Uglavnom su to studenti i srednješkolci, ali ima i čitavih porodica sa sasvim malom decom – za koju se priprema poseban program.

Program kampa je raznovrstan i sastoji se od niza predavanja, radionica, demonstracija, prezentacija, tribina itd. Iako ima i stručnih predavanja, većinom su ona popularna i razumljiva za svakog sa srednješkolskim znanjem. Sem toga, teme predavanja su uvek zanimljive i aktuelne. Neki programi imaju takmičarski

karakter (takmičenje u otkrivanju određenih nebeskih objekata, astronomske kviz itd.).

Neki programi su neprimetni iako se odvijaju. Recimo svako će dobiti potpune informacije o rukovanju teleskopom, o novostima iz sveta astronautike, astronomije itd. ako to zatraži, nezavisno od toga šta piše u zvaničnom programu kampa. Takođe, u kampu se vrši razmena softvera, ideja, znanja, informacija itd. To sve isto spada u program iako se ne odvija u nekoj prepoznatljivoj i vidljivoj formi.

Svi predavači su vrsni stručnjaci u svojoj oblasti. Među njima ima profesionalnih astronoma, profesora univerziteta, samograditelja teleskopa, književnika, iskusnih nebeskih posmatrača, studenata itd. itd.

Kamp ima svoj Organizacioni i Programski odbor, te posebnu službu koja brine da se život u kampu i program kampa odvija u redu (snimanje, fotografisanje, ozvučenje, čuvanje opreme itd.).

Ovaj kamp je sigurno jedan od najvećih kampova za popularizaciju astronomije u Evropi.

Višestruki je značaj kampa i on omogućava svakom gostu da čuje zanimljiva predavanja i vesti iz sveta nauke, da se upozna sa novim astronomskim instrumentima, da se upozna sa nekim od naših najpoznatijih naučnika (jer uvek neko od njih boravi u kampu), a poneko od gostiju dobija priliku da održi prvi put svoje javno predavanje ili da se upozna sa svojim budućim profesorom na nekom fakultetu – jer zadnjih godina u kampu kraće ili duže boravi po neki od profesora sa Niškog, Beogradskog i Novosadskog univerziteta.

O kampu:

<http://www.astronomija.co.rs/astronomske-kamp>

JAVNA ASTRONOMSKA POSMATRANJA

Povremeno više astronomskih društava zajednički organizuju javna astronomska posmatranja. To je npr. bio slučaj sa projektom „Vojvodina posmatra Evropu“ kada je šest društava iz Vojvodine organizovalo istovremeno javno posmatranje Jupiterovog satelita Evorpe u šest gradova Vojvodine. Ta društva bila su AD „Univerzum“ iz Bačke Palanke, AD „Novi Sad“ i AD „Lira“ iz Novog Sada, AD „Milutin Milanković“ iz Zrenjanina, PD „Gea“ iz Vršca i astronomsko odeljenje Društva izviđača iz Sremske Mitrovice. Akcija je sprovedena 31. marta 2012.

<http://www.astronomija.co.rs/posmatranja/5779-vojvodina-posmatra-evropu.html>

Bilo je i drugih zanimljivih zajedničkih posmatranja, recimo posmatranje Urana tokom avgusta 2010. Ovu akciju je organizovao AM (www.astronomija.co.rs) zajedno sa sajtovima iz Hrvatske: Zvezdarnica (www.zvezdarnica.com), Astrovizija (www.astrovizija.hr), AU „Vidulini“ (www.zvezdarnica.org). Cilj je bio da se što veći broj čitalaca pomenutih sajtova navede da detektuje Uran i o tome popuni izveštaj, za šta je svakom sledilo elektronsko priznanje. Rezultat: više od 100 izveštaja je primljeno iz svih bivših jugoslovenskih republika.

<http://www.astronomija.co.rs/posmatranja/3027-iusnop-2010.html>

Da pomenemo i da su tri astronomska društva 2011. i 2012. u okviru Zmajevih dečjih igara u Novom Sadu organizovala javno osmatranje za decu i odrasle. Ta društva su bila AD „Univerzum“, „Novi Sad“ i „Lira“.

<http://www.astronomija.co.rs/vesti/4377-am-i-zmajeve-igre-dan-etvrti.html>

ŠTAMPANI ČASOPISI

U proteklom periodu dva puta je pokrenuto izdavanje štampanog časopisa – opet nezavisno od bilo kog astronomskog društva. Šest godina je izlazio časopis Astronomija, od 2003. do 2009. i za to vreme je objavljeno 36 brojeva, a nakon njega još jednu godinu izlazio je časopis Astronomski magazin (koji je zapravo bio nastavak Astronomije u svemu sem u imenu i izdavaču) u četiri broja 2011-te godine. Oba časopisa su imala popularno naučni karakter. Za oba pisalo je više stotina saradnika različitih profesija, stepena obrazovanja.

Nedostatak finansijskih sredstava je presudno uticao na prestanak izlaženja ovih časopisa iako su oba dobala zavidne ocene i čitalačke publike i profesionalnih astronoma.

Umesto ovih časopisa povremeno se objavljuje njihova PDF verzija.